

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ (ЗА ГАЛУЗЯМИ)

УДК 378.091.011.3-051:81]:355.01

DOI 10.32782/2412-9208-2024-3-36-47

THE SPECIFICITY OF TRAINING A TEACHER OF PHILOLOGY
AT THE BACHELOR'S LEVEL OF HIGHER EDUCATION
DURING THE WAR: A CASE STUDY OF TEACHING
EXPRESSIVE READING WORKSHOP

СПЕЦИФІКА ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ-ФІЛОЛОГА
БАКАЛАВРСЬКОГО РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВІЙНИ:
КЕЙС ВИКЛАДАННЯ ПРАКТИКУМУ З ВИРАЗНОГО ЧИТАННЯ

Maryna BOHDANOVA,

Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,

Berdiansk State Pedagogical
University

66, Zhukovsky Str., Zaporizhia,
69600, Ukraine

mishukmarina36@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-2485-4425>

Марина БОГДАНОВА,

кандидат філологічних наук,
доцент,

Бердянський державний
педагогічний університет

вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя,
69600, Україна

Mariia BOGDANOVA,

Postgraduate Student,
Zaporizhia National University
66, Zhukovsky Str., Zaporizhia,
69600, Ukraine

Марія БОГДАНОВА,

аспірантка,
Запорізький національний
університет
вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя,
69600, Україна

masha.bogdanova1999@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-9062-9635>

ABSTRACT

The article considers the case of innovative adaptation of educational practices at Berdyansk State Pedagogical University, Ukraine, in the context of war and displacement. On the example of the EC «Workshop on Expressive Reading», which is provided at the first bachelor's level of HE (EPP «Secondary Education (Ukrainian Language and Literature) and EPP «Secondary Education (Ukrainian Language and Literature). Practical Psychology»), demonstrates the unique pedagogical experience of training a teacher-philologist. The specificity of the organisation of the educational process lies in the successful combination of methods and techniques during classroom, independent,

and group work of higher education students. The interdisciplinary approach provided an opportunity to focus on the interaction of different types of arts, methods, practices, tools, which enabled students to improve their general and professional competences, develop a vision of their future profession. The article also presents an adaptive algorithm for organising the educational process, when students are offered a performance in the format of a stage reading of the fairy tale play by the contemporary Ukrainian playwright Nadiya Symchykh «Starry Night, or Wish Come True!». It has been proven that the symbiosis of models that include online training and a physical meeting summary ensures not only the effectiveness of educational practices aimed at supporting academic continuity and improving the quality of education, but also provides therapeutic value, promotes emotional healing, and supports the mental health of all participants in the educational process. The unique experience offers insight into the potential of synthesising classroom and extracurricular activities in online and offline formats, the use and adaptation of expressive arts in war zones, challenges traditional educational practices and suggests a revision of pedagogical approaches, emphasising innovative learning. This case study contributes to a broader dialogue on the integration of art in education, especially in challenging circumstances, and highlights the resilience of the human spirit, demonstrating the ability of education to evolve and remain a source of strength even in times of war.

Key words: stage performance, bachelor's degree, expressive reading workshop, educational process, war, trauma.

Вступ. Постановка проблеми. Консолідаційним чинником сучасної української освіти є реалізація положень Римського комюніке, підписаного в листопаді 2020 року міністрами Європейського простору вищої освіти (ЄПВО), зокрема в частині формування провідної ролі університетів у досягненні цілей сталого розвитку (далі – ЦСР) ООН [6]. Однією з цілей є забезпечення всеохопної та справедливої якісної освіти й заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх. Створення інклюзивного простору, що забезпечить доступність освіти, нова парадигма навчання та особистісного розвитку, свобода вибору, безперервність, центрування навколо особистості на різних етапах життя, взаємоповага, формування цілісної і ціннісної особистості та професіонала – є ключовими елементами в запропонованій Міністерством освіти і науки «Візії майбутнього освіти і науки України» [2]. Ураховуючи сучасні виклики української освіти, науковці дискутують щодо переосмислення потреб, суті, місії, ролі закладу вищої освіти (далі – ЗВО), запровадження нових інноваційних міждисциплінарних програм, доступності вибору індивідуальної траєкторії, змінення ролі викладача, збільшення суб'єктності студента та ін. [7]. Передбачені зміни стосуються участі майбутнього фахівця в житті громади, регіону, держави, реалізуючи третю місію університету – служіння громаді.

Війна продемонструвала, наскільки важливий зв'язок із громадою, місцевим самоврядуванням, адже це люди, об'єднані спільною метою, проблемами, потребами на основі історико-культурних особливостей регіону взагалі і у зв'язку з війною зокрема. Наразі потребує пере-

гляду та адаптації професійна підготовка вчителя-філолога. Не можна замовчувати того факту, що український філолог став однією з вразливих категорій під час війни та особливо – окупації. Українські філологи потерпали від насилля поряд з військовими, працівниками правоохоронних структур, громадськими активістами.

У перші дні окупації працівники освіти у всіх містах України вийшли на мирні протести, нехтуючи власною безпекою. Так, у м. Бердянську (Запорізька обл.) до дня народження Тараса Шевченка вчителька української мови та літератури Бердянської СШ № 16 Олена Володимирівна Ньюкало висловила протест військам РФ, виступивши перед бердянською громадою. Її підтримали учні та місцеве населення [1]. Отже, діяльність українських гуманітаріїв навіть під час окупації була спрямована на активізацію української політичної нації, спонукання громадянського суспільства до спротиву. Основою антиросійських мітингів були мешканці міста з проукраїнською позицією, чимало з них – викладачі, здобувачі освіти БДПУ.

Після переміщення нашого ЗВО на нову локацію до м. Запоріжжя змінився освітній ландшафт. Більше того, постійні обстріли, ракетні удари, масова еміграція та адаптація в нових умовах серйозно вплинули на психічне здоров'я студентів та викладачів. Проте випробування продукують і модернізацію освітнього процесу, пов'язаного зі створенням інклюзивного освітнього середовища, адаптацією традиційних освітніх практик [9]. Стало зрозумілим, що освітні компоненти, пов'язані з живою взаємодією, особистою присутністю всіх учасників освітнього процесу, потребують нових методів, підходів та форм. Однією з таких освітніх компонент (надалі – ОК) є «Практикум з виразного читання», що належить до обов'язкових у підготовці майбутніх вчителів за ОПП «Середня освіта (українська мова і література)» [4], ОПП «Середня освіта (українська мова і література). Практична психологія» бакалаврського рівня вищої освіти [5].

Аналіз дослідження. Проблеми забезпечення професійної підготовки в умовах модернізації, євроінтеграції й гармонізації національної та європейської систем освіти присвячені праці вчених Н. Бібік, В. Кременя, Н. Ничкало, О. Овчарук, О. Семенов, В. Шуляра та інших. Освітня спільнота під час повномасштабної війни стикнулася з новими викликами, пов'язаними передусім з безпекою. Наразі найголовнішим пріоритетом у роботі викладача є збереження людського потенціалу; надання психологічної підтримки, запровадження інноваційних підходів у підготовці вчителя-філолога.

Отже, **актуальність дослідження** зумовлена потребами адаптації відомих і запровадження нових методів і форм у підготовці вчителя-філолога задля підвищення якості освіти відповідно до сучасних викли-

ків, пов'язаних, з одного боку, із зобов'язаннями у сфері європейської інтеграції та положень про цілі сталого розвитку, а з другого, – навчанням під час війни.

Метою нашого дослідження є вдосконалення мовно-літературних, творчих, емоційних компетентностей під час підготовки вчителя-філолога, що може бути реалізовано розв'язанням таких завдань:

- запровадити адаптивні методи навчання на прикладі БДПУ;
- обґрунтувати потреби роботи над експресивністю мовлення в контексті підвищення майстерності вчителя-філолога;
- розробити інноваційні рішення в підвищенні якості освіти, підтримці фізичного і ментального здоров'я.

Виклад основного матеріалу. Викладання виразного читання у ЗВО спирається на наукові праці та методичні розробки вчених, зокрема Б. Буяльського, Л. Башманівської, Н. Гавриш, А. Капської, Г. Олійника, В. Пасинок, Є. Пасічника, Г. Токмань та ін. Під час вивчення ОК «Практикуму з виразного читання» студенти знайомляться з метою та завданнями: засвоюють основні положення засобів логіко-емоційної виразності читання в їх органічній єдності, навчаються робити партитуру тексту, вивчають особливості аналізу та підготовки до читання й виконання різножанрових творів художньої літератури, передбачених у програмах з української літератури в школі; знайомляться з українським сценічним мистецтвом через перецентрування категорій минулого, враховуючи власну ідентичність. Оскільки цей курс насамперед має практичне спрямування, то заняття складаються з 30 % теоретичної частини і 70 % – практичної.

Характерною особливістю курсу є те, що студенти, опанувавши теоретичний матеріал, мають змогу відразу експериментувати на практиці. Результатом засвоєння дисципліни ставали театральні постановки, що відбувалися в Бердянському державному педагогічному університеті.

Досвід викладання у вищій школі дав можливість виробити певний алгоритм. Під час вивчення тем, передбачених робочою програмою, здобувачі у груповій роботі обирали цікавий їм текст для інсценізації, вивчали пов'язаний з ним матеріал (біографію автора, уподобання, внесок у розвиток української культури, зв'язок з традиціями і фольклором), працювали над режисерською розробкою п'єси. Після обрання ролей, спочатку на індивідуальних заняттях з викладачем, студенти працювали над експресивністю читання відповідного тексту, конструювали образ. Велике значення мали індивідуальні та групові репетиції, що проводилися в межах гурткової роботи на факультеті філології та соціальних комунікацій БДПУ.

Здобувачі в довоєнні роки обирали різноманітні форми, зокрема літературні вечори, літературно-музичні композиції та колективні читки,

вистави. Зокрема, результатом завершення ОК «Практикуму з виразного читання» протягом багатьох років були вистави до Дня Андрія, що належить до традиційних свят української культури зимового циклу. У 2016 році зі здобувачами бакалаврського рівня ми обрали назву до цього свята «Як лічили отой час цілуваннями» (М. Старицький), яка довгий час не змінювалася.

У 2017 році здобувачі грали виставу за мотивами новели Івана Франка «Сойчине крило». На практичних заняттях цікавою була робота студентів, пов'язана з перетворенням прозового тексту новели в драматургічний. Здобувачі зверталися до філософських робіт Івана Франка, вміло експериментували з текстами різних жанрів: п'єси, філософського трактату, новели, вірша. Таким чином на основі новели «Сойчине крило» за допомогою додавання сцен з традиційними українськими вечорницями, новорічного балу українського суспільства кінця XIX – початку XX століття було створено п'єсу, яку молодь зіграла для колективу університету, розпочавши ним цикл Різдвяних свят. Міждисциплінарна взаємодія фольклору, історії, української літератури розширила знання, підвищила якість освіти. Обрання цікавих форм роботи надало можливість пройти виробничу практику магістрам за «Освітньо-професійною програмою 035 «Філологія» (другого рівня вищої освіти) за спеціалізацією українська мова та література, галузь знань 03 Гуманітарні науки» [6]. Спільна робота здобувачів першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів освіти посилювала інтерес до всіх етапів підготовки, сприяла створенню творчого й невимушеного простору під час репетицій. Здобувачі-магістри набували практичних компетенцій гурткової роботи у ЗВО, заснованих на розвивальній, культуротворчій основі. Демократичний і креативний простір надавав можливість виховувати спонтанність, розвивати навички комунікабельності та стресостійкості.

У 2018 році основою для Андріївських вечорниць були «Вечори на хуторі біля Диканьки» та «Ніч перед Різдвом». Готуючись до цих постановок, студенти занурилися в українські звичаї та традиції, колективно розбирали образ українця XIX століття. За основу п'єси взято твори М. Гоголя в перекладі М. Рильського. У театральній постановці на університетській сцені молодь продемонструвала не тільки знання творчості митця, вмилу сценічну гру, але й рецепцію та інтерпретацію постановочного матеріалу в контексті постколоніальних студій. Завдяки міждисциплінарному діалогу студенти зосередилися на висвітленні та відображенні україноцентричних позицій, в основі яких минуле перецентровано через «своє». Таким чином на сцені постав українець та українка – розумні, кмітливі з тонким відчуттям гумору, виховані, з високим рівнем естетичного смаку. Відеозапис заходу розміщений на StudMedia BDPU (офіційний YouTube-канал БДПУ) [3].

У різні роки курс часто обирали студенти, які хотіли підвищити свої комунікативні здібності, подолати зайву сором'язливість. Кожний з учасників мав можливість удосконалити своє мовлення, підвищити емоційну компетентність. Робота здобувача над роллю передбачала занурення в мистецький контекст. Молодь під час репетицій завдяки міждисциплінарному підходу взаємодіяла з професійними музикантами, хореографами, що сприяло здобуттю додаткових компетенцій. Здобувачі-хореографи, музиканти, філологи працювали над темпоритмом, вчилися орієнтуватися в сценічному часі та просторі. Окрім того, здобувачі знайомилися з різноманітними техніками та методиками сценічної майстерності, вивчали специфіку українського театру, що безумовно сприяло формуванню готовності та впевненості як вчителя-філолога, так і майбутнього викладача-філолога ЗВО до професійної діяльності.

З 2022 року постало питання, як організувати роботу, пов'язану з мистецтвом виразного читання, під час війни? Як працювати над роллю в онлайн-форматі? Як продовжити університетські традиції? Враховуючи, що вся робота над словом є психофізичним процесом, основна увага під час аудиторної та самостійної роботи приділялася подоланню психологічних бар'єрів, скутості, пов'язаною з травмою війни у здобувачів освіти. У такій роботі важливе правильне дихання, темпоритм, сила голосу, що краще встановлюється та аналізується під час живого спілкування. Для передачі художнього світу твору, створеного автором, важливим є відчуття партнера, виконання або принаймні уява рухів, жестів, передача емоційного стану актора. Взаєморозуміння учасників має відбуватися на всіх рівнях. Важливим є відповідне налаштування душевного стану як окремого студента-актора, так і групи загалом.

Для цього нам потрібний безпечний освітній простір, але через постійні обстріли його в Україні ніде не існує. В усіх містах і селах протягом дня неодноразово лунають тривоги.

Саме тому важливим в умовах війни є грамотне обрання тексту, праця над яким мала б психотерапевтичний ефект. З цією метою було обрано твір сучасної драматургині Надії Симчич «Свято зірки, або бажання, здійснись!», який дав можливість відчутти лікувальні можливості книги. В основу цього твору покладено традиційний сюжет, в якому добро бореться зі злом. Доступний стиль п'єси-казки, вільний від складного синтаксису та лексики, зробив його ідеальним для вистави у форматі колективного сценічного читання в умовах війни. Зв'язок теми п'єси-казки про боротьбу добра зі злом разом із основною думкою – щастя не можна отримати, оскільки його треба вибороти, – наштовхнув учасників на проведення паралелі із сучасністю. Осмислення актуальності твору було особливо важливим для колективного читання, де емоційна глибина є вирішальною.

Крім того, казкова природа п'єси пропонувала втечу від реальності, дозволяючи студентам на мить дистанціюватися від реалій війни та знайти розраду в оповіді. Це сприяло підтриманню стійкості та надії, демонструючи силу літератури як інструменту для подолання та зцілення у складні часи.

Зважаючи на виклики війни, метод «сценічного читання» було прийнято як життєздатну альтернативу традиційним практикам відтворення, враховуючи принципи бібліотерапії, яка використовує літературу як інструмент для емоційного та психологічного зцілення.

Робота над п'єсою-казкою Надії Симчич «Свято зірки, або бажання, здійснись!» ілюструє терапевтичний потенціал цього методу. У цьому процесі студенти спочатку ознайомилися з біографією авторки та специфікою прочитання жанрів драматургії. Завдяки різноманітним методам аналізу драматургічних текстів вони могли зрозуміти й засвоїти авторську думку. Цей підготовчий етап був вирішальним для того, щоб студенти зрозуміли суть п'єси, підготувати основу для глибшого, більш осмисленого занурення в художній світ.

Задля відчуття єдиного творчого простору всіх учасників читки та полегшення комунікації було створено телеграм-групу «Різдвяне примемне». Такі складнощі, як відсутність приміщення для репетицій, вільного часу здобувачів були подолані за допомогою Zoom-конференцій. Приватні репетиції проходили у зручний для здобувачів час. У телеграм-групі розміщувалася теоретична інформація, що стосувалася правил орфоєпії, дикції, голосу, дихання, мовлення, рухів, жестів, міміки тощо. У цій роботі ефективними стали розроблені пам'ятки, що надавали можливість самостійно у вільний час опрацювати відповідний матеріал, а записані відеоролики з власними прикладами дали можливість візуалізувати відповідні правила, техніки. Ефективне використання цифрових технологій дало можливість забезпечити інклюзивне освітнє середовище, незважаючи на складнощі, пов'язані з перебуванням на різних територіях, відчуттями психологічних станів, зокрема радості буття, що є важливою передумовою цього творчого процесу.

Єдиний емоційний настрій, налаштованість на позитивне сприйняття й відтворення можна було відчувати під час генерального «прогону», який традиційно відбувся перед записом в Zoom-конференції. На репетиції панувала тепла та невимушена атмосфера, учасники грали, імпровізували, обмінювалися думками.

Отже, підхід колективного читання було обрано через його гнучкість і адаптивність до поточних обставин. Це дозволяє студентам взаємодіяти з текстом і один з одним у віртуальному середовищі, сприяє вихованню спільності та взаємної підтримки. Хоча обрана нами форма сценічного читання не може повністю відтворити досвід театральної вистави, але

пропонує цінну альтернативу, яка підтримує цілісність навчального процесу, а також задовольняє емоційні та психологічні потреби студентів у ці складні часи.

Усвідомлюючи обмеження онлайн-навчання та глибокий емоційний вплив інсценізацій, було вирішено знайти творчий простір, де студенти могли б фізично зустрітися та виконати читання п'єси-казки наживо. Для цього була обрана актовий зал Українського державного університету імені Михайла Драгоманова в Києві. Вибір Києва був стратегічним, оскільки тут проживає значна кількість студентів і викладачів Бердянського державного педагогічного університету, він має зручну логістику з іншими містами України.

Унікальним аспектом цього процесу була участь у виставі як студентів, так і викладачів, що створювало атмосферу невимушеності та колегіальності. Таке змішування ролей стерло традиційні межі між викладачем і студентом, створивши більш згуртоване середовище для співпраці. Учасники продемонстрували вплив мистецтва слова, дії, руху, емоції. Викладачі та студенти діяли в одному творчому просторі, переймалися спільними проблемами у підборі одягу, конструюванні образу.

Під час живого читання п'єси-казки було застосовано різні тренінгові прийоми для підвищення концентрації уваги, запам'ятовування та розвитку уяви учасників. Оскільки виконавці бачили один одного переважно в Зооп-конференції, то важливо було, взявшись за руки в колі, проговорити власні імена, а потім сценічні. Налаштуватися на творчість допомогла вправа на розвиток уяви, коли учасники, заплющивши очі, уявляють себе серед міста, а згодом переключаються на зал, потім на себе, дослухаючись до свого внутрішнього світу, ритму. Враховуючи, що напередодні запису (8 грудня 2023 року) був ракетний обстріл міст України, а частина студентів і викладачів знаходилися в дорозі, застосовані вправи сприяли психічній саморегуляції учасників. Під час сценічного читання студентів заохочували до вільної імпровізації рухами та жестами, що сприяло створенню динамічних сценічних образів. Цей підхід до акторської імпровізації був зосереджений на вихованні спонтанності та творчості.

У нашому творчому середовищі панувала атмосфера свободи, підкріплена взаємною повагою, надією та впевненістю. У цьому середовищі важливим було не лише виконання п'єси, а й створення спільноти однодумців задля забезпечення простору для емоційного вираження та зв'язку.

Після колективного читання п'єси-казки Надії Симчич «Свято зірки, або бажання, здійснись!» студенти відкрито ділилися своїми почуттями та роздумами. Застосована форма підведення підсумків продемонструвала глибокий вплив на емоційний стан здобувачів, підкреслила

терапевтичну цінність таких мистецьких починань у часи війни та кризи. Подія продемонструвала силу живого виступу як засобу виховання стійкості, плекання традицій, можливості адаптивності освітніх практик в часи непереборних обставин.

Під час війни, коли студенти та викладачі виявляються розпорошеними та ізольованими, неможливо переоцінити силу таких педагогічних методів і прийомів у подоланні емоційних стресів та травм. Сеанс читання п'єс запропонував спільний простір для вираження думок та роздумів під час живої комунікації, що є важливим у роботі з травмою та відчуттям ізоляції.

Крім того, рішення стерти традиційні межі між викладачами і студентами шляхом колективного залучення їх до процесу читання п'єси виявилось вирішальним кроком у створенні сприятливого та інклюзивного навчального середовища. Такий підхід дозволяє не тільки демократизувати освітній досвід, але й надає студентам платформу для висловлення своїх емоцій і переживань, сприяє їхньому психологічному зціленню.

Симбіоз моделей навчання, які включають онлайн-підготовку та кульмінацію у форматі фізичної зустрічі, також підкреслює потенціал гібридних освітніх моделей. Він демонструє, як цифрові інструменти можуть ефективно доповнювати традиційні методи навчання, особливо в ситуаціях, коли фізичні зустрічі переважно не можливі. Ця модель може слугувати прикладом для освітніх практик у зонах конфлікту, в ситуаціях, пов'язаних з переміщенням ЗВО.

У ширшому академічному контексті цей приклад Бердянського державного педагогічного університету підкреслює важливість гнучкості та інновацій в освітніх стратегіях, особливо у відповідь на кризи. Це ще раз підтверджує переконання, що освіта має виходити за межі простого академічного навчання та входити в сфери, які пропонують емоційну підтримку, сприяють розбудові спільноти й заохочують колективне зцілення.

Висновки. Модернізація освіти в умовах військової агресії РФ продукує все більший перехід до віртуальних платформ задля забезпечення навчальної діяльності. У зв'язку з тим, що фізичні університетські простори стають недоступними або небезпечними, освітні практики потребують нових інноваційних рішень. Багаторічний педагогічний досвід роботи в системі ЗВО дав можливість запропонувати на прикладі ОК «Практикум з виразного читання» та гурткової роботи авторську адаптивну освітню модель із використанням Інтернет-технологій, формату живої зустрічі під час останнього етапу – «колективного сценічного читання». Інноваційне рішення підвищило якість освіти, її успішність та ефективність; сприяло підтримці фізичного і ментального здоров'я

усіх учасників освітнього процесу. Підсумок у формі сценічного читання п'єси-казки в Києві на тлі війни та переміщення не лише надав можливість виконати освітні цілі курсу, а й символізує стійкість здобувачів-філологів. У Бердянському державному педагогічному університеті вкотре продемонстровано здатність освіти адаптуватися, розвиватися та залишатися джерелом сили та зцілення навіть у найскладніших обставинах.

Література

1. Богданова М. Українська література періоду Другої світової війни: особливості вивчення на другому (магістерському) рівні вищої освіти. *Матеріали Міжнародної наукової конференції «Літати небом. Жити на землі. Геопоетичні стратегії сучасних літературознавчих досліджень»*. Бердянськ, 2023. С.25–28. URL: <https://dspace.bdpu.org.ua/server/api/core/bitstreams/51383bb5-67b6-476c-a820-80b48245c6de/content>
2. Візія майбутнього освіти і науки України. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Viziya.maybutnoho.osvity.i.nauky.Ukrayiny/12.07.2023/Viziya.maybutnoho.osvity.i.nauky.Ukrayiny-12.07.2023-2.1.pdf>
3. Вечорниці 2018! БДПУ // StudMedia BDPU. Офіційний YouTube-канал БДПУ. URL: https://www.youtube.com/watch?v=TWWhgvkhX4nA&t=2267s&ab_channel=StudMediaBSPU
4. Освітньо-професійна програма «Середня освіта (українська мова і література)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014 Середня освіта за предметною спеціальністю 014.01 українська мова і література галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, професійна кваліфікація: вчитель української мови і літератури, викладач закладу фахової передвищої освіти. БДПУ, 2023. URL: https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2023/07/014.01_SOUkrainska-mova-i-literatura.pdf
5. Освітньо-професійна програма «Середня освіта (українська мова і література). Практична психологія» першого рівня вищої освіти за спеціальністю 014 Середня освіта за предметною спеціальністю 014.01 українська мова і література галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, професійна кваліфікація: вчитель української мови і літератури, викладач закладу фахової передвищої освіти, практичний психолог БДПУ, 2024. URL: <https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2024/06/OPP-014.01-Serednia-osvita-Ukrainska-mova-i-literatura.-Praktychna-psykholohiia-BDPU.pdf>
6. «Освітньо-професійна програма «Філологія» другого рівня вищої освіти за спеціальністю 035 Філологія за спеціалізацією 035.01 українська мова та література, галузі знань 03 Гуманітарні науки, 2024. URL: <https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2024/06/OPP-035-Filohohiia-BDPU.pdf>
7. Університет без стін: збереження академічного потенціалу в умовах війни: колективна монографія / за заг. ред. Яни Сичикової. Київ : ФОР Самченко АМ, 2023. 236 с.
8. Цілі сталого розвитку. UNDP. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/tsili-stalohozovutku> (дата звернення: 26.03.2024).
9. Цибуляк Н, Гуренко О., Мицик Г. Універсальний дизайн для навчання: нові реалії для тимчасово переміщених закладів вищої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 73. Т. 3, 2024, С. 331–340.

References

1. Bohdanova, M. (2023). Ukrainian literature period of the Second World War: characteristics of study at the second (master's) level of higher education [Ukrainian literature of the

period of the Second World War: peculiarities of study at the second (master's) level of higher education]. *Materialy Mizhnarodna naukova konferentsiia «Litaty nebom. Zhyty na zemli. Heopoetychni stratehii suchasnykh literaturoznavchykh doslidzhen» – Materials of the international scientific conference «Fly in the sky. Live on earth. Geopoetic strategies of modern literary studies»*. Berdiansk, 25–28. Retrieved from: <https://dspace.bdpu.org.ua/server/api/core/bitstreams/51383bb5-67b6-476c-a820-80b48245c6de/content> [in Ukrainian].

2. Viziia maibutnoho osvity i nauky Ukrainy. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Viziya.maybutnoho.osvity.i.nauky.Ukrayiny/12.07.2023/Viziya.maybutnoho.osvity.i.nauky.Ukrayiny-12.07.2023-2.1.pdf> [in Ukrainian].

3. Vechornytsi 2018! BDPU [Vespers 2018! BDPU]. *StudMedia BDPU. Ofitsiinyi YouTube-kanal BDPU – StudMedia BDPU. The official YouTube channel of the BSPU*. Retrieved from: https://www.youtube.com/watch?v=TWhgvykX4nA&t=2267s&ab_channel=StudMediaBSPU [in Ukrainian].

4. BDPU (2023). Osvitno-profesiina prohrama «Serednia osvita (ukrainska mova i literatura)» pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity za spetsialnistiu 014 Serednia osvita za predmetnoi spetsialnistiu 014.01 ukrainska mova i literatura haluzi znan 01 Osvita / Pedahohika profesiina kvalifikatsiia: vchytel ukrainskoi movy i literatury, vykladach zakladu fakhovoi peredvyshchoi osvity [Educational and professional program «Secondary education (Ukrainian language and literature)» of the first (bachelor) level of higher education in specialty 014 Secondary education in subject specialty 014.01 Ukrainian language and literature field of knowledge 01 Education / Pedagogy professional qualification: teacher of Ukrainian language and literature, a teacher at an institution of vocational pre-higher education]. Retrieved from: https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2023/07/014.01_SOUkrainska-mova-i-literatura.pdf [in Ukrainian].

5. BDPU (2024). Osvitno-prfesiina prohrama «Serednia osvita (ukrainska mova i literatura). Praktychna psykholohiia» pershoho rivnia vyshchoi osvity za spetsialnistiu 014 Serednia osvita za predmetnoi spetsialnistiu 014.01 ukrainska mova i literatura haluzi znan 01 Osvita / Pedahohika profesiina kvalifikatsiia: vchytel ukrainskoi movy i literatury, vykladach zakladu fakhovoi peredvyshchoi osvity, praktychnyi psykholoh [Educational and professional program «Secondary education (Ukrainian language and literature)». «Practical psychology» of the first level of higher education in the specialty 014 Secondary education in the subject specialty 014.01 Ukrainian language and literature of the field of knowledge 01 Education / Pedagogy professional qualification: teacher of the Ukrainian language and literature, teacher of an institution of vocational pre-higher education, practical psychologist]. Retrieved from: <https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2024/06/OPP-014.01-Serednia-osvita-Ukrainska-mova-i-literatura.-Praktychna-psykholohiia-BDPU.pdf> [in Ukrainian].

6. BDPU (2024). Osvitno-prfesiina prohrama «Filolohiia» druhoho rivnia vyshchoi osvity za spetsialnistiu 035 Filolohiia za spetsializatsiieiu 035.01 ukrainska mova ta literatura, haluzi znan 03 Humanitarni nauky [Educational and professional programme "Philology" of the second level of higher education in the specialty 035 Philology, specialisation 035.01 Ukrainian language and literature, field of knowledge 03 Humanities]. Retrieved from: <https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2024/06/OPP-035-Filolohiia-BDPU.pdf> [in Ukrainian].

7. Sychikova, Ya. O. (ed.) (2023). *Unversytet bez stin: zberezhennia akademichnoho potentsialu v umovakh viiny* [University without walls: preservation of academic potential in the conditions of war: a collective monograph]. Kyiv: FOP Samchenko AM [in Ukrainian].

8. UNDP (пік). *Tsili staloho rozvytku* [Goals of sustainable development]. Retrieved from: <https://www.undp.org/uk/ukraine/tsili-staloho-rozvytku> [in Ukrainian].

9. Tsybuliak, N, Hurenko, O., Mytsyk, H. (2024). Universalnyi dyzain dlia navchannia: novi realii dlia tymchasovo peremishchenykh zakladiv vyshchoi osvity [Universal Design for Learning: New Realities for Temporarily Displaced Higher Education Institutions]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Current issues of humanitarian sciences*, 73, 3, 331–340. [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто кейс інноваційної адаптації освітніх практик у Бердянському державному педагогічному університеті, Україна, в умовах війни та переміщення. На прикладі ОК «Практикум з виразного читання», вивчення якої передбачено на першому бакалаврському рівні ВО (ОПП «Середня освіта (українська мова і література) та (ОПП «Середня освіта (українська мова і література). Практична психологія»), продемонстровано унікальний педагогічний досвід підготовки вчителя-філолога. Специфіка організації освітнього процесу полягає у вдалому поєднанні методів і прийомів під час аудиторної, самостійної, гурткової роботи здобувачів вищої освіти. Міждисциплінарний підхід надає можливість зосередитися на взаємодії різних видів мистецтв, методів, практик, інструментарію, що дало можливість здобувачам підвищити рівень загальних і фахових компетентностей, виробити бачення своєї майбутньої професії. У статті також представлено адаптивний алгоритм організації освітнього процесу, коли студентам пропонується вистава у форматі сценічного читання п'єси-казки сучасної української драматургині Надії Симчич «Свято зірки, або бажання, здійснись!». Доведено, що симбіоз моделей, які включають онлайн-підготовку та підсумок у форматі фізичної зустрічі, забезпечує не тільки ефективність застосування освітніх практик, спрямованих на підтримку академічної безперервності, підвищення якості освіти, але й забезпечує терапевтичну цінність, сприяє емоційному зціленню, підтримує психічне здоров'я усіх учасників освітнього процесу. Унікальний досвід пропонує розуміння потенціалу синтезу аудиторної та позааудиторної роботи в форматах онлайн та офлайн, застосування та адаптацію експресивного мистецтва в зонах війни, робить виклик традиційним освітнім практикам і пропонує перегляд педагогічних підходів, наголошуючи на інноваційному навчанні. Це тематичне дослідження сприяє ширшому діалогу щодо інтеграції мистецтва в освіту, особливо в складних умовах, і підкреслює стійкість людського духу, демонструє здатність освіти розвиватися та залишатися джерелом сили навіть у часи війни.

Ключові слова: сценічна майстерність, підготовка бакалавра, практикум з виразного читання, навчальний процес, війна, травма.